

TALLER TEMÀTIC: CIUTAT I INFRAESTRUCTURA

Departaments Implicats: Projectes Arquitectònics-Urbanisme i Ordenació del Territori

Professor Coordinador del Taller: Carme Ribas

Professorat taller: Oriol Clos, Eduard Miralles, Carme Ribas, Ton Salvadó

Professor Coordinador del Seminari: Àngel Martín

PRESENTACIÓ

Després de quatre anys de carrera en els que els tallers han exercitat a l'alumne a donar resposta a situacions enunciades pels professors, en aquest taller (Ciutat i Infraestructura) es tracta d'afavorir la seva capacitat de plantejar preguntes per desprendre'n enunciats concrets de treball sobre escenaris urbans en transformació. S'entén que l'instrumental bàsic de l'arquitecte s'ha desenvolupat durant els cursos anteriors (inevitablement dirigits a partir de demandes ben acotades) i ara és el moment de submergir l'alumne en la complexitat real de la presa de decisions sobre el nostre entorn. És el moment d'obrir el focus i incorporar altres mirades (moltes vegades provinents d'altres camps professionals o inclús de col·lectius no professionalitzats) per exercitar l'alumne en un entorn de treball molt més proper al que es trobarà en la futura vida professional.

Parlem de "Ciutat i Infraestructura" perquè són dos conceptes indissociables. L'organització col·lectiva tant dels subministres d'energies com de la gestió dels residus, així com la mobilitat de les persones i dels béns necessaris per a la vida individual i col·lectiva, han estat i continuen sent elements determinants per a la construcció espacial dels nostres entorns urbans i constitueixen el suport indispensable de l'espai públic. També pensem que és al voltant de les infraestructures (actives o en desús) on apareixen tantes vegades els embrions per a noves oportunitats de repensar la ciutat, incorporant criteris de reciclatge de les estructures existents.

Entenem el projecte com a eina pròpia de reconeixement i d'anàlisi dels nostres entorns. Seran per tant, els assajos i les propostes de transformació física de la ciutat -les ciutats- l'eix vertebrador de l'assignatura. El taller acabarà amb una proposta específica que incorporarà volumetries assajades i definirà un programa d'usos amb la seva traducció arquitectònica corresponent.

Per a cada edició del taller s'ofereix una ciutat europea com a territori de treball i dins d'aquesta ciutat un àmbit concret en el que conflueixen importants infraestructures i espais d'oportunitat per a ser repensats. La ciutat proposada es posarà en relació amb Barcelona, que es manté com a territori de referència o unitat de mesura, incorporant-la a la reflexió general sobre la ciutat europea escollida.

Des del Seminari s'estudia la mateixa ciutat, construint coneixement per a ser integrat a les propostes de transformació desenvolupades en el taller. Un viatge a mig curs permetrà conèixer, comprovar i ajustar les hipòtesis plantejades durant el primer període del taller.

*D'acord amb el plantejament exposat, les temàtiques que s'abordaran en el taller abarcaran un ampli ventall, que va des de la reformulació i **rehabilitació d'infraestructures** per a adaptar-les a les demandes actuals, fins a la formulació de sistemes urbans que contemplin l'**eficiència energètica**. Tot plegat, tenint com a focus el desenvolupament del **projecte urbà i de l'espai públic**.*

OBJECTIUS

*L'objectiu principal del taller és desenvolupar habilitats que permetin situar l'arquitecte en el centre del debat sobre el futur de les ciutats. De fet **ens estem dirigint a aquells arquitectes que treballaran a o per l'Administració Pública, als que formaran part d'equips pluridisciplinars destinats a reflexionar sobre el futur de les nostres ciutats o als que actuaran com a consultors de col·lectius ciutadans, per posar alguns exemples.***

En aquests entorns laborals, en els que estaran abocats a compartir el debat amb altres professionals i agents urbans, l'arquitecte ha de ser capaç d'aportar com a eina pròpia la capacitat d'assajar, donar forma i localitzar espacialment tot allò que es proposi. **El projecte serà, per tant, la seva principal manera d'incorporar-se al debat i presa de decisions.** S'exercitarà la capacitat de **proposar visions i establir estratègies urbanes a partir del projecte de la ciutat.** Es treballarà la relació entre forma i activitat. Un dels objectius principals d'aquest taller és **desenvolupar la capacitat de formular programes per a les àrees de transformació detectades.**

S'exercitarà també la **quantificació de densitats, edificabilitats, i la relació d'aquestes amb la qualitat ambiental dels entorns construïts.**

Es posarà l'atenció en la **construcció-reconstrucció dels estrats públics que relliguen les diferents activitats urbanes,** modificant les construccions existents i proposant-ne de noves, per incidir en les possibilitats de la interrelació franca entre diferents estrats urbans tan present en la discussió contemporània sobre la reducció de la petja ecològica i l'optimització energètica.

Finalment, un dels principals objectius d'aquest taller és exercitar la capacitat de produir enunciats per a la transformació de la ciutat. És a dir, **saber plantejar correctament les preguntes, argumentar-les i il·lustrar-les a través del projecte com a eina, permetent visibilitzar formalment i espacialment el que s'està proposant.**

L'equip de professors per a dur a terme les tasques docents d'aquest taller respon a un perfil específic, capaç de preparar els alumnes per a les tasques professionals enunciades prèviament. Oriol Clos, Ton Salvadó i Carme Ribas exerceixen o han exercit llocs de responsabilitat dins l'Administració Municipal. Eduard Miralles compta amb una dilatada experiència en treballs professionals lligats a les Administracions com a consultor o projectista externs. Àngel Martín, com a responsable del Seminari, facilita la relació entre molts dels casos analitzats i els debats teòrics plantejats en relació a les temàtiques presents en el taller. D'aquesta manera, s'articulen casos i categories analítiques. Carme Ribas i Ton Salvadó garantirán la relació amb l'àmbit de treball a Barcelona, organitzant visites i debats amb agents del territori. A la ciutat europea escollida, s'establirà contacte amb professors i responsables de l'administració metropolitana, involucrats en el debat urbà sobre el futur de la ciutat.

CONTINGUT

Les ciutats proposades per a tres tallers consecutius són: Marsella, Torí i Hamburg.

Cadascun d'aquests llocs es confrontarà a entorns equivalents de Barcelona i la seva àrea metropolitana.

D'aquesta manera, es tanca el cicle del taller-seminari que, tot i tenir sempre Barcelona com a territori proper de referència, entén que **l'evolució de les ciutats i les problemàtiques associades a les transformacions urbanes comparteixen característiques comunes, i que de la comparació de diferents experiències localitzades se'n desprèn coneixement aplicable a altres ciutats.**

Com a exemple per al proper taller es proposen els territoris següents:

Marsella: **"La vall de l'Huveaune" de La Penne a la Ronda de la ciutat"**

Barcelona: **"Les vores del Besòs: del barri de la Trinitat al mar"**

Es focalitzarà el gruix de la feina al llarg de la Vall de l'Huveaune, aigües avall d'Aubagne, gran corredor de desenvolupament metropolità de Marsella, marcat per l'acumulació d'infraestructures de transport, per la juxtaposició de teixits residencials i productius, per la presència de grans superfícies comercials i per l'entorn d'àmplies àrees d'espais naturals protegits. Com a introducció al curs i en forma d'epíleg, apareixerà en paral·lel un territori barceloní de llargada equivalent definit al llarg del Besòs, entre la Trinitat i Sant Adrià.

Els dos talls proposats, tant el marsellès com el barceloní, incorporen fragments de ciutat que ens interessin especialment, com són àrees susceptibles de convertir-se en punts nodals per a la mobilitat, terrenys residuals al costat del traçat de les grans infraestructures, grans peces de difícil integració en el teixit circumdant, problemes de continuïtat urbana, àrees productives en procés de transformació o discontinuïtats del sistema de corredors ecològics.

Es proposa fer la reflexió a partir de l'estudi del paper de les infraestructures heretades, fortament presents en les àrees de treball plantejades. Amb la intenció **d'avançar cap a una nova concepció dels teixits urbans (inclosos els productius) i dels buits naturals, que generin una ciutat més equilibrada, amb una millor distribució entre espai urbà i espai natural, i amb una major qualitat de l'espai públic que relliga les diferents activitats.**

El taller es desenvolupa a partir de sol·licituds concretes llençades pels professors, com a forma de desencadenar respostes i preses de posició de projecte. Aquestes demandes són tant de caràcter de contingut com normalment

instrumentals (tipus de document, escala....) i obliguen a l'alumne a endinsar-se en temes que potser no es plantejaria sense aquest pas obligat. **A través dels exercicis plantejats, són els propis alumnes els que decideixen l'emplaçament concret on treballar i formulen l'enunciat per a aquest emplaçament definint-ne també el programa a implementar.**

Finalment, el taller acaba amb una proposta a nivell d'avantprojecte, que defineix l'ordenació general, i que incorpora també definicions parcials a escales que permeten parlar de la materialitat física del que s'està plantejant (1/100 o similar). **Es demana que la proposta elaborada tingui un nivell de definició prou acurat per a que pugui ser desenvolupada per un altre alumne o professional (es valora el nivell de transmissibilitat).**

ESTRUCTURA

Es proposa una seqüència de cinc exercicis amb una durada mitja de tres setmanes per a cada un. Amb cada exercici es planteja una demanda que permeti a l'alumne aprofundir progressivament en un tema complex. S'acompanyarà el desenvolupament de cada exercici amb classes impartides pels professors del taller o alguns convidats externs.

1- El curs s'inicia treballant en un exercici de comparació entre les dues ciutats proposades: Marsella i Barcelona.. El reconeixement de les ciutats on operar es farà redibuixant-les i comparant-les, a partir d'intensificacions de la mirada proposades pels professors. La intenció d'aquesta primera etapa del taller és fer aflorar espais d'oportunitat, disfuncions a resoldre o necessitats de reciclatge urbà.

2- El segon exercici planteja l'aproximació a l'àrea objecte d'estudi a Marsella. Per a provocar el compromís amb espais concrets, es proposa el trasllat d'arquitectures conegudes. La necessitat d'enllaçar-les amb l'entorn més proper i de donar-les contingut, obliga a desenvolupar estratègies d'intervenció recolzades en aspectes morfològics, dimensionals, i d'organització d'activitat.

3- El tercer planteja la definició d'un possible programa i la construcció del seu emplaçament, evolucionant les formes proposades que cada vegada s'allunyen més de les arquitectures implantades amb anterioritat.

- **El viatge a Marsella** es planteja en paral·lel a l'exercici i ha de servir per comprovar "in situ" la validesa de l'estratègia i la viabilitat de la proposta. Igualment el viatge permet entrar en contacte amb professionals que ens ofereixen la seva visió sobre els aspectes que es treballen a classe.

4- El quart exercici proposa la concreció dels aspectes analitzats prèviament per arribar a una definició física i volumètrica. Per tal d'aprofundir en la proposta es demana posar l'atenció tant en les volumetries resultants com en la construcció de l'espai públic (caràcter, topografia, materialitat,...). Es requereix la quantificació de les modificacions produïdes: transformacions d'usos, noves edificabilitats, enderrocs i espais públics projectats. El document final haurà de ser transmissible, d'acord amb un marc normatiu establert pels alumnes que definirà quins són els paràmetres necessaris per a assegurar l'èxit del desenvolupament posterior de cada proposta.

5- Al final del quadrimestre es farà un últim exercici de trasllat a Barcelona del que s'ha assajat prèviament a Marsella. Aquest darrer exercici planteja transportar les estratègies utilitzades a Marsella a l'àrea de Barcelona que s'ha comparat amb Marsella en el primer exercici. Buscar un lloc a Barcelona per insertar la proposta marsellesa requerirà rastrejar i reconèixer el territori barceloní, fent aflorar situacions anàlogues a les que van provocar el projecte de transformació urbana a Marsella.

L'objectiu final es construir el programa i l'emplaçament del projecte que es desenvoluparà durant el segon quadrimestre per aquells alumnes que facin el curs complet. Per als alumnes que s'incorporin de nou al taller "Infraestructura i Tècnica", l'equip de professors oferirà enunciats i emplaçaments alternatius per tal d'establir les mateixes condicions de partida per a tots els alumnes.

Cadascun dels exercicis plantejats incorporarà un tipus de document imprescindible (axonometria, maqueta, planta, secció.....) i unes escales de treball concretes. El curs s'evaluarà a partir dels treballs realitzats en resposta als 5 exercicis proposats, però també a partir de la participació activa en el taller.

METODOLOGIA

Es proposa combinar el treball individual i el d'equip amb la intenció de posar l'accent en la reflexió compartida, capaç de negociar i de conciliar diferents punts de vista, sense perdre l'oportunitat d'afrontar de forma individual la presa de decisions. El curs funcionarà fonamentalment a partir de sessions de discussió col·lectives, on els estudiants en grup o de forma individual, segons s'escaigui, exposaran l'estat de la seva feina, el que permetrà una conversa creuada amb els professors i també amb la resta d'estudiants.

Es pautaran lliuraments successius necessaris per a posar en comú el treball realitzat en petit grup o individualment. L'avaluació es farà a partir del treball lliurat però també es tindrà en compte tot el procés d'elaboració, tant pels seus èxits com pels seus errors. Es podrà optar a l'exàmen final tant si el resultat final del quadrimestre és insuficient com si hi ha la voluntat de millorar-lo. Aquest exàmen es convertirà en l'oportunitat de completar i esmenar tot allò realitzat durant el curs.

El curs també comptarà amb sessions teòriques, on s'exposaran temes relacionats amb la dinàmica del curs, impartides pels propis professors del curs o algun professor extern convidat. De forma complementària el curs podrà incloure algunes visites programades que s'aniran anunciant a mida que el curs avanci. Durant el semestre es plantegen sessions conjuntes de taller i seminari on es creuaran i debatran les diferents mirades sorgides a mida que avança el curs. El viatge també és un esdeveniment compartit entre Taller i Seminari on comprovar "in situ" l'adequació de les propostes i reconèixer i analitzar sobre el terreny moltes de les situacions urbanes discutides a classe.

*Es planteja una relació transversal entre els departaments implicats (DPA i DUOT). A part de la coordinació conjunta de Taller i Seminari, es proposa que un professor del DUOT participi activament i de forma continuada en les sessions de Taller. **La dedicació horària de cada professor s'ajustarà d'acord amb cada Departament un cop adjudicat el Taller.***

SEMINARI

*El **Seminari Infraestructura, Ciutat i Arquitectura I** es realitza com a complement i suport al Taller Temàtic "Ciutat i infraestructura" de cinquè curs. Es tracta d'una activitat d'aprenentatge mitjançant la indagació pràctica i l'estudi col·laboratiu dels participants entorn del temari a desenvolupar, seguint les pautes marcades pel professor. Es basa en la il·lustració i l'estudi de realitats diverses i de projectes sobre les infraestructures d'una capital europea, centre d'un desenvolupament metropolità potent, que es visitarà amb els alumnes. L'experimentació i visita de realitats vives i lògiques alienes a la quotidianitat de cadascú, ajuda a l'enriquiment del bagatge intel·lectual dels estudiants i a la seva formació per al projecte a la ciutat.*

S'aprofundirà en l'aproximació a:

- **Les qüestions lligades a la definició de programes funcionals en situacions urbanes crítiques**, en contacte amb grans infraestructures, i a ponderar l'oportunitat de la intervenció arquitectònica;*
- **La identificació de la coherència dels recursos formals i instrumentals en el projecte a la ciutat**, particularment en contextos de variació i canvi en el patró formal de la ciutat;*
- **L'experimentació de la riquesa aportada per la creació arquitectònica en un context urbà**, quan s'introdueix una funcionalitat urbana nova o uns sistemes de relacions enriquidors.*

Programa-base del Seminari ICA:

- 1. Les infraestructures i l'arquitectura de la ciutat.**
- 2. Integració d'infraestructures i usos en situació urbana.**
- 3. Coherència i equilibri funcional en la condició urbana mixta.**
- 4. La infraestructura a l'espai urbà pròxim al ciutadà.**

OPTATIVES

Les optatives es proposaran quan tinguem coneixement precís de les que s'oferiran durant el curs 2018/19